

NU UN REPERTORIU CU PUNCTE, PUNCTE...

E limpede că, oricâte declarații am face, înțelegem unul și același lucru în chip diferit. Chiar soarele pe unii ne chinuie cu strălucirea pe alții ne încântă. În asta nu văd nimic îngrijorător, dimpotrivă, această asigură diversitate și policromie lumii. Și cum am reduce oare la monotonie tocmai lumea teatrului, o lume special menită să nu reducă universul la un singur punct, oricât de strălucitor, punându-i punct. Procedându-se altfel s-ar strica tot. Un director de teatru monoman ar concepe un repertoriu monoman, redus la o singură piesă, de un singur autor, cu un singur actor și probabil cu un singur spectator. Această piesă ar fi, bănuim, un monolog, sau un discurs, care ar pretinde **ab initio** aplauze. Ce nenorocire ar fi...

Am citit repertoriul teatrelor noastre pe stagiunea 1971—1972 și, trebuie s-o mărturisesc cu tristețe, l-am găsit monoton. Nu monocrom, dar nu policrom, nu cu un singur punct, dar cu foarte timide puncte puncte. Parcă peste scenele noastre ar fi trecut un vînt rece, care te obligă să vii în sală îmbrăcat în palton. E util s-o spunem deschis, fiindcă un program de educație ca acela preconizat de partid e un act public, plin de consecințe incalculabile, iar sensul fertilizant al unui asemenea document ține de noi, ne privește pe noi, oricum, ne implică obligatoriu.

Teatrul e o tribună de educație estetică, o școală a simțămintelor înalte, iar aceste noutăți sînt vechi de cînd lumea. Cu atît mai ciudat e faptul că la noi s-au pierdut din vedere, tocmai într-o cultură unde nu prezidează criteriul comercial. Trebuie să spunem totuși că, oriunde se face cultură solidă, criteriul comercial e alungat către periferie. La teatrul din Stratford nu funcționează criteriul comercial, nici la Teatrul Mare din Moscova, nici la Comedia Franceză. Calitatea se obține cu exigențe maxime, care sînt cel mai adesea costisitoare. Nu poți să faci să zboare o rachetă, umplîndu-i rezervoarele cu bragă. Nu se naște un Shakespeare pe un pămînt gol. Nu răsare din senin o școală mare de teatru.

La noi au existat — și există premise — pentru o mare școală de teatru, cu condiția să nu frînăm niște elanuri, ci dimpotrivă, să le diriguim judicios. E trist pentru o generație de tineri actori să nu aibă

șansa de a se întîlni, pînă la apogeul carierei, cu marele repertoriu, să fie silită să eșueze în fleacuri. E trist pentru o generație de regizori — sau dirijori, fiindcă e același lucru — să nu-și forjeze personalitatea în confruntări glorioase care țin, mai totdeauna, de marele repertoriu. Acest mare repertoriu a cam lipsit sau n-a fost cultivat cu perseverență pe scenele noastre. Curios; lipsește, în bună măsură, și acum.

Noul repertoriu ne propune cu jumătate de gură marea dramaturgie clasică, printre buze dramaturgia clasică națională, printre dinți cea mai tînără dramaturgie. Ici-colo cîte un Shakespeare, ici-colo un Ibsen sau un Gorki, ici-colo un Molière, ba să nu mint, un Sofocle (la București și Arad), cîțiva Goldoni, chiar și cîțiva Caragiale. Cam pușin, chiar dacă n-am transcris în întregime lista. S-ar putea crede că teatrul nostru n-are acces, decît prin informații sporadice, la marile valori universale, mai mult chiar că n-a auzit de dramaturgia acestui secol. E totuși un secol, orice s-ar spune, chiar dacă refuzăm a ne confunda cu ceața galactică a ultimei ore. Într-o ședință, în vară, cineva din prezidiu ne vorbea cu căldură despre dramaturgia din țările socialiste. Reșin acea căldură. Dar pe scene văd un Kruczkowski la Teatrul Național, un Kataev, un Rozov și cam atît. Ce se întîmplă cu acele piese de succes în țările vecine, care pun probleme îndrăznețe în legătură cu conștiința omului din acest veac? Și apoi încă ceva: am uitat oare să ridem? Compartimentul comediei e vizibil neglijat, confundîndu-se probabil satira, comedia de moravuri, de caractere, cu piesa divertisment. Am aruncat copilul cu tot cu albie, iar în palme ne-a rămas, ici și colo, divertismentul, ceea ce nu e rău, dar nu e totul.

Ce grabă, cîtă pripeală, ca și cum, peste noapte, am fi fost siliți să inventăm teatrul, și s-o luăm de la început cu bîjbîelile. Poate că totuși asta să fie confuzia care precede seriozitatea. E o speranță. Oamenii s-au dezobișnuit să gîndească grav, responsabil, adică și zîmbind, fiindcă zîmbetul implică uneori mai multă filozofie decît lacrimile. Cei ce au înțeles, așa cum au înțeles, niște îndemnuri, par a ne spune: nu rîdeți, nu plîngeți, nu veniți la teatru!

Desigur, nu toată lumea a înțeles așa acele îndemnuri. Chiar și teatrele, unele teatre, unii oameni de teatru s-au ferit de un asemenea înțeles primar, considerînd că măsurile ce s-au luat nu expropriază teatrul de funcțiunile sale eterne, ci consolidează aceste funcțiuni.

Eu cred în funcțiunile eterne ale teatrului. Și dacă în urmă cu ani am ridicat glasul împotriva derobării de la aceste funcțiuni, e firesc să-l ridic și acum, cînd o înțelegere cam îngustă ne împinge spre o altfel de derobare, care poate deveni antiteatru. Încă o dată: **non idem est si duo dicunt idem.**

Dar oare cînd ne vom pune de acord, măcar în marginea unor înțelesuri fundamentale, fără ca prin aceasta să strivim diversitatea, policromia, plurivalența înțelesurilor lumii?